

Udsigt fra Vardø over Havet mod Nord.

OM FUND AF GEJRFUGLEKNOGLER PAA VARDØ (NORGE)

AF

A. CHRISTIANI.

MED EN TAVLE.

I Sommeren 1914 blev der paa Vardø bygget et Vejstykke, til hvilket der som Fyld væsentligt benyttedes Skjalgrus. Paa denne Vej fandt jeg i September samme Aar en Del Fugle- og Sælnogler, som øjensynligt var kørt derop med Vejfylden. Blandt Fugleknoglerne var en Overarm af Gejrfugl (*Alca immensis*).

Vejfylden var taget fra en som Grusgrav benyttet Strandaflejring, der ligger N. N. V. for Byen paa Fæstningens Grund; sammesteds fandt jeg yderligere en Del Knogler af Hvaler, Sæler, Vandrotter og Fugle. I 1915 besøgte jeg Stedet igen og benyttede Lejligheden til yderligere at samle nogle Knogler, hvoriblandt kan nævnes et Albueben, et Skinneben samt endnu en Overarm af Gejrfugl. Desværre har Tiden ikke tilladt mig at foretage nogen virkelig grundig Undersøgelse af Lagene;

imidlertid har Hr. Toldkasserer A. Brantenberg-Larssen, hvem jeg herved bringer min bedste Tak, med stor Elskværdighed fulgt min Anmodning om at indsamle Materiale, saaledes at han i Januar 1916 kunde sende mig en større Kasse fyldt med Knogler fra dette Findested; heri fandtes 2 Brudstykker af et Overnæb samt en Hjørnekasse, hvilke Stykker dog ikke tilhørte samme Individ. Senest har jeg i August 1916 fundet endnu en Overarm af Gejrfugl paa Vejen, saaledes at der nu foreligger følgende Stykker: 3 Overarme, 1 Albueben, 1 Skinneben, samt Brudstykker af 2 Kranier, som, med Undtagelse af den ene Overarm, er afbildede paa vedføjede Tavle.

Strandaflejringen, som har en ikke ubetydelig Tykkelse og Udstrækning, ligger i en Sænkning i Skiferfjældet, og man faar, ved at betragte de stedlige Forhold, Indtryk af, at der paa Aflejringens nuværende Plads fordem har ligget en grund Vig, hvorind døde Sødyr har kunnet føres af Strømmen og af Bølgeslaget, som ved Vardø kan naa en Styrke, hvis Lige jeg ikke andet Steds har set. Vigen er da efterhaanden bleven dækket med et Lag af disse Dyrs mindre forgængelige Levninger, som ved Landets Hævning har faaet den nuværende Plads. Aflejringen er nu dækket af et tyndt Lag græsbevokset Muld.

Denne Forklaring af Lagenes Tilblivelse støttes ogsaa af, at der ved Vest-Vardøs Sydspids nu findes en lignende Vig, hvor jeg flere Gange har iagttaget opskyllet brede Bræmmer af Bløddyrskaller, og hvor jeg har fundet Knogler af Sæler, Fisk og Fugle samt friske ilanddrevne Fugle af Arterne: Alk (*Alca torda*), Lømvie (*Uria brünnichii*), Sølvmaage (*Larus argentatus*), Ride (*Rissa tridactyla*) og Malle muk (*Fulmarus glacialis*). Det ser ud til, at der paa dette Sted er under Dannelse en Skalaflejring af lignende Art som den, hvor jeg har gjort Knoglefundene.

Det maa formodes, at Aflejringen skriver sig fra en ikke fjern Fortid, thi de fleste af Knoglerne — deriblandt Gejrfugleknoglerne — er meget smukt bevarede og gør ikke Indtryk af at have ligget længe i Jorden. De har glat Overflade (kun enkelte bærer Mærker af Planterødder) og klæber ikke paa Tungen; behandles de med Saltsyre, viser de sig at indeholde saa megen organisk Substans, at de fuldstændig beholder deres oprindelige Form. De Bløddyr, blandt hvilke Knoglerne findes, lever da ogsaa endnu den Dag idag paa Stedet. Desuden ligger Aflejringens Overflade kun 3—4 Meter over Havets Middelloverflade.

Vardøs Stadsingeniør, Hr. A. K. Nielsen, har meddelt mig, at man fandt særdeles mange større og mindre Knogler — bl. a. Hvalknogler —, da man udgravede Byens nye Vandbeholder, som ligger paa Fastlandet lige over for Vardø i henved 60 Meters Højde over Havet. Ved at sammenligne de to nævnte Højdetal for Knoglefundene bestyrkes man i Formodningen om, at Skalaflejringen maa være en ret ny Dannelse. Man maa saaledes tro, at Gejrfuglen har levet ved Vardø i en ikke fjern Tidsalder.

At ville slutte, at Gejrfuglen har ynglet paa eller ved Vardø, er naturligvis ikke berettiget, fordi man der finder nogle Knogler af dette Dyr. Men man maa paa den anden Side ikke overse, at Klimaet paa Vardø neppe er barskere end paa Eldey eller Funk Island. Virkningerne af »Golfstrømmen« har ikke tabt sig paa det Tidspunkt, hvor denne passerer Vardø, og ihvorvel Luftens Middeltemperatur her i Aarets koldeste Maaned, Februar, er $\div 6,2^{\circ}$, og Aarets Middeltemperatur kun er $+ 0,6^{\circ}$, saa falder dog aldrig Temperaturen i Havets Overflade saa meget, at dette fryser til. Havet er tvertimod her aldeles isfrit, og fra denne Ø til Isgrænsen skal den mindste Afstand være 40 geografiske Mil. Det maa saaledes antages, at de klimatiske Forhold ikke har været afskrækkende for Gejrfuglen, og samtidig er, som bekendt, Ishavets Rigdom paa Næringsmidler for Alkefugle overordentlig stor.

Det synes mig derfor vanskeligt at se, hvad der skulde tale imod den Antagelse, at en Stamme af Gejrfugle har haft et Ynglested ved Finmarkens eller muligvis Nordlands Kyster, og at det netop har været i disse Egne, at Arten, takket være den daværende Kystbefolknings Faatallighed, har kunnet holde sig længst, før dens sørgelige Skæbne indhentede den.

Er denne Hypothese rigtig, turde de i R. Colletts Afhandling: »Nogle Bemærkninger om *Alca impennis* i Norge« citerede Angivelser af Linné, Brünnich, Lilljeborg og Brodtkorb om Artens Forekomst i Norge i de senere Aarhundreder være korrekte; man vilde da ogsaa faa en langt sandsynligere Forklaring paa Tilstedeværelsen af de 4 Brodtkorb'ske Gejrfugle ved Vardø end den af Collett fremsatte, nemlig at disse skulde være svømmet hid fra Island.

I første Halvdel af forrige Aarhundrede opfattede de fleste¹

¹ Foruden de velkendte Litteraturangivelser kan jeg henlede Opmærksomheden paa det lidet kendte Billedværk af Johann Ernst Christian Wal-

Gejrfuglen som en Art, der havde sit Hjem i Norge og det høje Norden; dette var vistnok urigtigt, men naar man senere har villet hævde¹, at Arten ikke overskred Polarkredsen, gaar man for langt i den modsatte Retning.

Foruden det af R. Collett i førnævnte Afhandling beskrevne Fund af Gejrfugleknogler fra en Køkkenmødding paa Jæderen og det her omtalte Fund har man i den senere Tid fundet Gejrfugleknogler flere Steder i Norge; saaledes har Dr. O. Solberg fundet nogle Knogler paa en Ø i Varangerfjord, altsaa lidt Sønden for Vardø.

Hr. Docent R. H. Stamm, som paa mange Maader har været mig behjælpelig med denne lille Afhandling, og Hr. Viceinspector H. Winge, som har bestemt flere af de fundne Knogler, bringer jeg herved min Tak.

TAVLEFORKLARING.

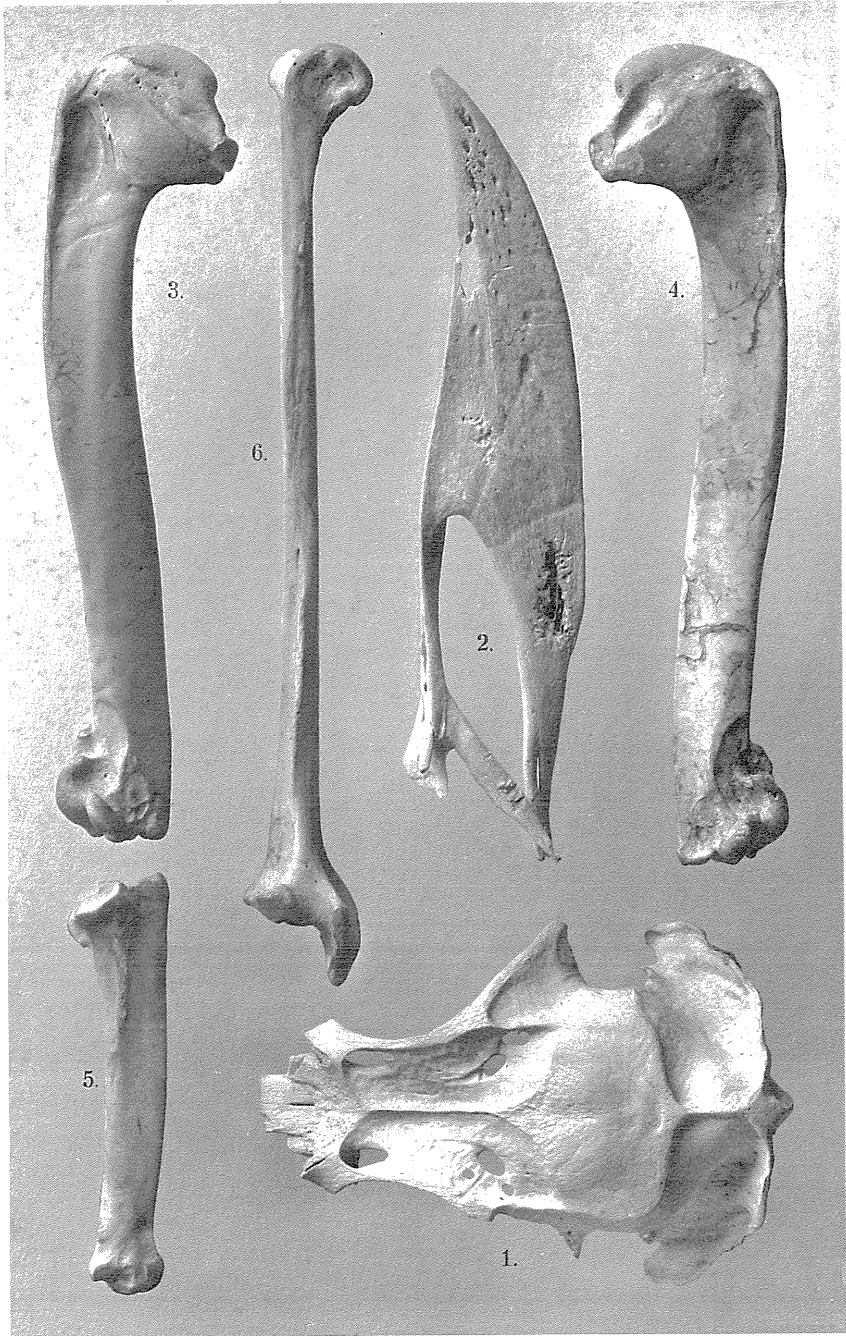
Knogler af Gejrfugl (*Alca impennis*) fra Vardø.

Naturlig Størrelse.

1. Hjernekasse.
2. Overnæb.
3. Højre Overarm.
4. Venstre Overarm.
5. Højre Albueben.
6. Venstre Skinneben.

th er »Nordisk Ornithologie eller troværdige efter Naturen egenhændig tegnede, stukne og colorerede Afbildninger af danske, færøiske, grønlandske og islandske Fugle med tydsk og dansk Beskrivelse«, Kjøbenhavn 1828. Heri skrives om Gejrfuglen: »Hvor denne Fugl for nærværende opholder sig er ubekjendt; den findes maaske endnu i Norge; derimod synes den at være aldeles forsvunden fra Færøerne, Island og Grønland, hvor den tilforn var talrig.«

¹ Jevnfør Alfred Newton: A Dictionary of Birds, London 1896, Pag. 305 og Naumann: Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas, Gera 1905, Bd. XII, Pag. 198.

Fototypi. Pacht & Crone.

Knogler af Gejrfugl (*Alca impennis*) fra Vardø.